यास्वन्तःकरणस्य बाह्यकरणव्यापाररोधी क्षणा-
दाशंसापरिकल्पितास्वपि भवत्यानन्दसान्द्रो लयः ॥'

अत्र मालतीसाक्षाद्दर्शनप्ररूढरागस्य माधवस्याभिलाषः ।

'कथमीक्षे कुरङ्गाक्षीं साक्षाल्लक्ष्मीं मनोभुवः ।
इति चिन्ताकुलः कान्तो निद्रां नैति निशीथिनीम् ॥'

अत्र कस्याश्चिन्नायिकाया इन्द्रजालदर्शनप्ररूढरागस्य नायकस्य चिन्ता । इदं[1] मम । 'मयि सकपटम्–' इत्यादौ (१५७ पृ.) नायकस्य स्मृतिः । 'नेत्रे खञ्जनगञ्जने–' इत्यादौ (११० पृ.) गुणकथनम् । 'श्वासान्मुञ्चति' इत्यादौ (१३६ पृ.) उद्वेगः ।

'त्रिभागशेषासु निशासु च क्षणं निमील्य नेत्रे सहसा व्यबुध्यत ।
क्व नीलकण्ठ व्रजसीत्यलक्ष्यवागसत्यकण्ठार्पितबाहुबन्धना ॥'

अत्र प्रलापः ।

'आर्तद्विरेफ–' इत्यादौ (१५६ पृ.) उन्मादः ।

'पाण्डु क्षामं वदनं हृदयं सरसं तवालसं च वपुः ।
आवेदयति नितान्तं क्षेत्रियरोगं सखि हृदन्तः ॥'

अत्र व्याधिः ।

'भिसिणीअलसअणीए निहिअं सव्वं सुणिच्चलं अङ्गं ।
दीहो णीसासहरो एसो साहेइ जीअइत्ति परं ॥'

क्रियाः । बाह्यकरणव्यापाररोधी बाह्येन्द्रियसंबन्धप्रतिबन्धकः । आशंसापरिकल्पितासु संकल्पविषयीभूतासु । अन्तःकरणस्य लयो निबिडाभिनिवेशो भवतीत्यन्वयः ॥ **निशीथिनीम्**, इत्यविच्छेदे द्वितीया ॥ **इन्द्रजालेति** । इन्द्रजालस्य कुहकस्य क्रीडा ॥ 'मयि सकपटं–' इति स्मृतिसंचारिभावोदाहरणम् । 'नेत्रे खञ्जनगञ्जने–' इति प्ररूढयौवनाया मध्यमनायिकाया उदाहरणम् ॥ **त्रिभागशेषासु** तृतीयभागावशिष्टासु । **अलक्ष्यवाक्** अविषयवचः । असत्यं मिथ्या शिवस्य कण्ठेऽर्पितं बाहुबन्धनं यया । यद्वा असत्यस्य अलीकदृष्टस्य शिवस्य कण्ठेऽर्पितं बाहुबन्धनं यया ॥ 'आर्तद्विरेफ–' इत्युन्मादसंचारिभावोदाहरणम् ॥ **क्षामं** कृशम् । **सरसं** सानुरागम् । तव मालत्याः ॥ **क्षेत्रियेति** । एतच्छरीराचिकित्स्येत्यर्थः । हृदन्तः हृदयमध्ये ॥ **भिसिणीति** । 'बिसिनीदलशयनीये निहितं सर्वं सुनिश्चलमङ्गम् । दीर्घो निःश्वासभर एष[2] साधयति जीवतीति परम् ॥' इति संस्कृतम् ॥ **रसस्य** रतेर्विच्छेद-

---

१. 'इदं मम–' इत्यादिः 'जडता । इदं मम ।' इत्यन्तः पाठो ग-पुस्तके नास्ति. २. 'एव' इति पुस्तकान्तरे.